ЯЎГЕН КРУПЕНЬКА

буслiны човен

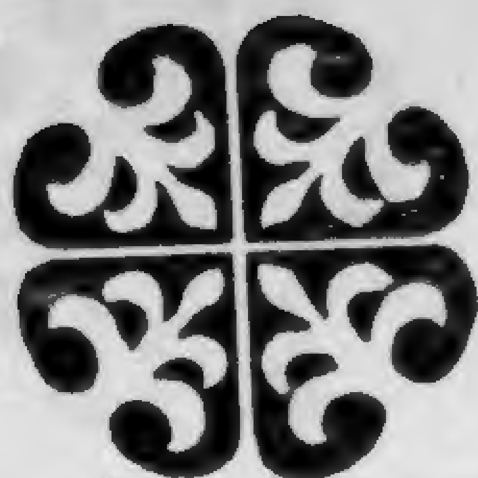
ДАРАГОЙ МАЦІ
БРАНІСЛАВЕ ПЯТРОЎНЕ
ПРЫСВЯЧАЮ

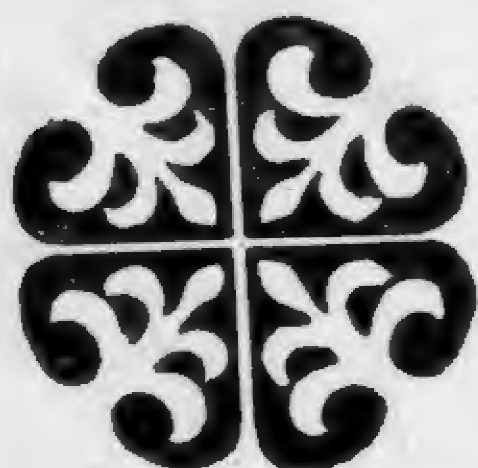

ЯЎГЕН КРУПЕНЬКА

буслiны човен

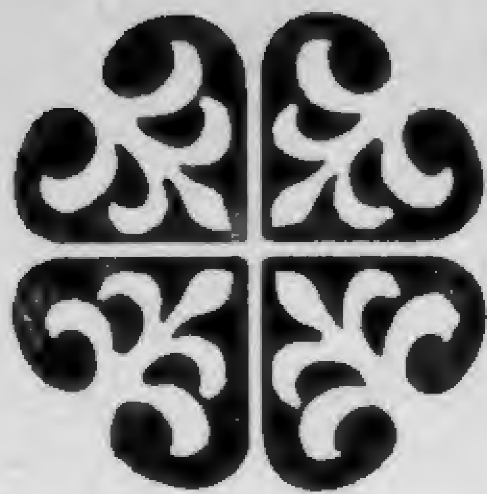

Лiрыка

МIНСК
«Мастацкая лiтаратура»
1975

Бел 2
К 84

К $\frac{70403\text{-}119}{М\ 302(05)\text{-}75}$ 51-75

1

I

СЕРП

Ты быў жнячі патрэбен, серп,
Як на стале надзённы хлеб.
Хто тая ўвішная жняя?
Матуля родная мая!
Шумела жыта — важкі колас! —
А маці перавясла-пояс
Рабіла самым першым чынам
І спавівала, нібы сына,
Той першы сноп, які пасля
На покуць ставіла жняя.
Яна тугімі перавяслами
Снапы заўсёды перавязвала.
Яны на постаці ляжалі
І, як малыя дзеці, спалі.
Снапы мы зносілі у бабкі
І бабкам надзявалі шапкі.
Ты быў жнячі патрэбен, серп,
Як на стале надзённы хлеб.
Як маладзік, назублены,
Ты і цяпер не згублены:
У гербе побач з молатам
Красуешся ты молада.

БАЛАДА АБ ЗАПІСЦЫ

Перад адыходам у Смольны за некалькі гадзін да пачатку ўзброенага паўстання У. І. Ленін пакінуў гаспадыні сваёй апошняй падпольнай кватэры запіску: «Ушел туда, куда вы не хотели, чтобы я уходил. До свидания. Ильич».

Яшчэ ў запасе некалькі гадзін.
Прайшоўся па пакоі. Ён — адзін.

Густая цемень у акно глядзіць,
Чарней за сажу над Нявой вісіць.

Калючы вецер — вострыя штыкі.
Снуюць, як цені, зброднікі-шпікі.

Гарац ўначы трывожныя кастры.
Такі твой дзень апошні, свет стары!

Яшчэ ў запасе некалькі гадзін.
І ходзіць па пакоі. Ён — адзін.

Яму кватэру трэба пакідаць —
Не будзе сёння тут ён начаваць.

А гаспадыня доўга не ідзе.
Ён думае: «А дзе яна? Ну, дзе?»

Чакаць не будзе доўга ён яе —
Пакіне лепш запіску на стале.

Яшчэ ў запасе некалькі гадзін.
І ходзіць па пакоі. Ён — адзін.

Прысеў за стол. Паперы ліст узяў
І коратка запіску напісаў:

«Пайшоў туды...» Хай ведае яна,
Куды дарога у яго адна.

. . . .

У цемені мільгаюць ліхтары.
Дождж. Вецер. І — трывожныя кастры.

І ён ідзе на водбліскі кастроў,
Да мужных рэвалюцыі байцоў.

Яшчэ ў запасе некалькі гадзін.
Дакладна час ён ведае. Адзін.

Каля кастроў праходзіць ён спакойны
І прад'яўляе пропуск свой у Смольны.

. . . .

Праходзяць дні. І месяцы. Гады.
Парадак у кватэры, як тады.

Падмецена падлога. Ложак.
Падпраўлена падушка асцярожна.

Вось-вось і кватарант павінен быць,
Ён, стомлены, прыляжа адпачыць.

Магчыма, затрымаўся ён?
Але
Ляжыць яго запіска на стале.

СТАРАЯ ХРОНІКА

Хвалюеш ты, старая хроніка!..
Не, не нямыя кінастужкі:
Як бліскавіцы, шаблі коннікаў,
Галопам лава
на белых рушыць.

Ты — музыка, старая хроніка!..
І, музыку не забываючы,
Не, не хрыпяць басы гармонікаў,
А з-пад абцасаў
рвецца «Яблычка».

Гісторыя — старая хроніка!..
Глядзі, запомні:
ў заўтра ідучы,
Узнімае Ленін на суботніку
Не бервяно —
Расію на плячы.

Не трэба старой хроніцы гучання!
Не трэба тлумачэнняў, лішніх слоў!
Угледзьцеся у стужкі —
тут маўчанне
Мацней за словы
ў тысячы разоў.

ШЧОДРАСЦЬ

Я з другам і сухар апошні падзялю.
Не называйце (толькі!) мяне шчодрым.
Не называйце (просьба!) толькі добрым,
Бо ёсць шчадрэйшыя і за мяне.
Напрыклад, сонца.

Як справядліва яно промні дорыць
Травінцы кожнай і зярнятку ў глебе,
Расінцы на лістку і чалавеку,
Сасне ў бары і жаваранку ў небе.

Вы назіралі, як яно заходзіць,
Стаміўшыся, працуючы штодзень?
Гарачае (за дзень нат не прысела
За стол, як людзі, ў полудзень гарачы),
Яно хутчэй спяшае асвяжыцца
Вадой сцюдзёнай, каб уночы спаць
І скінуць стому — раніца разбудзіць.
А ці сказаў хто сонцу: «Добрай ночы!
Ты слаўна працавала. Лепш, чым я».
Відаць, не ўсе мы дабрадзеі сонцу,
Калі аб слове простым забываем:
«Спакойнай ночы, сонейка, табе!»

Чаму ад нас дакоры сонца чуе:
«Увосень свеціць, а цяпло не тое,

Зімою свеціць, а зусім не грэе».
Падумайце —
Ці так яно на справе?
Увосень свеціць сонца так агніста,
Гарыць яно чырвонцамі на дрэвах,
Так выпеклася лісце, нібы хлеб
У печы рускай на гарачым подзе,
Будзь асцярожны — рукі апячэш!
А мы гаворым, што яно не грэе.
Зірніце: колькі сонцаў пад нагамі
І колькі сонцаў сагравае дрэва!
І гэта — сонца шчодрае адно.

А хіба нас зімой яно не грэе?
Яно жыве у сценах кожнай хаты,
Яно у кожным берляне жыве.
І як бы мы сасну ні пілавалі,
Яно у стружцы нават і шалёўцы,
Яно і ў печы не згарыць ніяк.
Калі б не сонца, быў бы вечны снег
І холад. Цемень вечная была б.
Жыве ж яно у сэрцы чалавека,
Жыве яно ў малюсенькай расінцы,
У песні жаваранка, у зярнятку,
Што коласам становіцца тугім.
Жыве яно у кожным пацалунку.
Калі сухар дзялю апошні з другам,
Не шчодры я.
Шчадрэйшае яно.
Без сонца
Я не меў бы той сухар.

* * *

Вучуся ў сейбітаў,
Што ўмеюць,
Не павучаючы,
Сказаць:
Спачатку трэба
Ў тэрмін сеяць,
Пасля —
Да зерня ўсё сабраць.

ПАДПАСАК

Прасіла маці барадатага
У поўнай сіле мужыка:
— Вазьмі, Янук, у памагатыя
Майго старэйшага сынка.
Ён быстранькі, няхай пабегае
І папасе чужых кароў,
Сваёй няма — ты добра ведаеш,—
А ён, глядзі, і пугу сплёў.
З тваёй навукай,
веру, справіцца,
Ніводна ранне не праспіць —
І будзе дзень заняты справаю.
— Скажы цяпер: а як плаціць?
Са мной нароўні — мне нявыгадна,
І ты заплачаш:
«Абакраў!
Няхай бы лепш сынок на выгане
З хлапцамі у лапту гуляў».
— Павер, Янук, не буду скардзіцца
— З такой умовай згодны я.
І, бараду сваю пагладзіўшы,
Дадаў:
— У кожнага сям'я.
Хлеб з неба так сабе не падае.
І да мяне:
— Што ж, прыступай.

Вунь тую рыжую рагатую
Ад шкоды адгані.
Давай!
Так быў падпаскам я залічаны
У штат, які складаўся з двух:
Адзін — здаровы і набычаны,
Другі — зусім яшчэ хлапчук:
Белагаловы і нявопытны,
На пабягушках дзень за днём.
Адзін зусім не ведаў клопатаў,
Любіў цянёчак пад кустом.
Другі чакаў зімы халоднае,
Калі закончыцца сезон,
Каб зноў адчуць жыццё свабоднае —
Быў не пастух,
Падпасак ён.

* * *

«Барадаты,
рагаты,
Страшны,
чорны,
Гарбаты,
Ходзіць з кіем,
кульгае,
Сам сляды замятае».
...Помню, як у маленстве
Мяне чортам палохалі:
— Не хадзі да балота —
Чорт зацягне у логава
І пры месяцы высмакчэ
Апаўночы ён кроў,
Век з балота не выбрацца,
Не вярнуцца дамоў.
Ах, балота, балота...
Гэта страшна, сябры,
Калі трапіць да чорта,
Дык не ўбачыць зары.
І не ўбачыў бы, пэўна,
Я праменны усход:
Разбудзілі не пеўні —
Разбудзіў кулямёт.
— Уцякай, мой сыночак,
Уцякай, уцякай!..

Як крывёю наліты,
Чырванеў небакрай.
Пахла дымам і чадам...
Горкі лёс, чорны лёс...
Баразною праз бульбу
Да балота я поўз.
А пасля за балотам
Усю ноч
Навылёт
Я прабыў.
І не выйшаў,
Каб схапіць мяне, чорт.
Той, хто смерці
У вочы
Аднойчы
Глядзеў,
У маленстве сірочым
Сваю сталасць сустрэў.
Той заўсёды нам скажа:
— У бядзе не здавацца!
Не чарцей трэба,
Нелюдзяў
Трэба баяцца.

ЖАЛЕЙКА

Жалейка-весялуха,
Пявучая зара,
Даўно цябе не слухаў,
Даўно я не іграў.
Маленства кліча:
— Жэнька,
Харошы даўні друг,
А дзе ж твая жалейка?
Гані кароў на луг...
Хлапчук белагаловы
Ніколі не тужыў,
З жалейкай адмысловай
І песнямі дружыў.
Далёкія заранкі...
Мінула шмат гадоў...
Любімай берасцянкі
Я дома не знайшоў.
— Давай на золку, Жэнька,
Пагонім зноў кароў,
І зробім зноў жалейку,
І заіграем зноў!

* * *

Па зямлі ісці не проста,
Па зямлі ісці не лёгка,
Калі ты ідзеш адзін,
Лічыш крокі, мерыш вёрсты,
Азіраешся назад.
Ты прайшоў ужо нямала
І стаміўся у дарозе —
Адпачыць бы ў самы час:
Сесці у цянёк пад ліпай
І прагнаць з дарогі смагу,
Скінуць стому — і прыпасці
Да крыніцы — піць ваду.
Але вось ты азірнуўся.
Паглядзеў, а за табой
Не праходзіць больш ніхто.
Значыць, след ты не пакінуў
У дарозе за сабой,
Проста ты ішоў дарэмна
І без мэты па зямлі.

* * *

Не паспею азірнуцца я
На кусты знаёмыя арэшніка,
Нібы быстраногага каня,
Падганяе хтось мяне, прыспешвае.

Выйду з хаты раннем. Цішыня.
Цэдзіцца густы туман над рэчкаю —
На пачатку маладога дня
Падганяе хтось мяне, прыспешвае.

Поўдзень. Не пачуеш бас чмяля,
Што гудзеў, стаміўшыся, над грэчкаю,
I усё ж мне чуецца здаля —
Падганяе хтось мяне, прыспешвае.

I калі апоўначы мая
З неба зорка усміхнецца лепшая,
Усё роўна адчуваю я —
Падганяе хтось мяне, прыспешвае.

I яшчэ здараецца парой —
Бліскавіца далячынь прасвечвае.
Неадлучна хтось ідзе за мной,
Падганяе і заўжды прыспешвае.

ЖЫТА

Я бачыў жніўеньскае жыта,
Якое да зямлі прыбіта
Было якраз перад жнівом:
Ляжалі градзіны-асколкі
І галасілі перапёлкі:
«Што нам рабіць? Мы ледзь жывём».
Яны прасілі дапамогі,
І я іх разумеў трывогу,
І сам я у трывозе быў:
Узняцца жыту будзе цяжка.
Наліты зернем колас важкі
Град смертаносны не аббіў:
Не зацвярдзелі шчэ зярняты,
І каласы, нібы салдаты,
Былі паранены, але
Не выдавалі свайго болю,
Не згінулі на полі бою —
Жывое ў вечнасці жыве!
Свяцілі над зямлёй вясёлкі,
Знікалі градзіны-асколкі,
І спрабавала жыта ўстаць.
А гэта ўжо такая мужнасць,
Якую смерці не адужаць,
А, значыць, жыць, не паміраць!
Як нараджэнне, дзень адметны:

Устала жыта непрыкметна,
Багаты будзе умалот.
І я кажу усім уголас:
— Не асыпаецца мой колас,
Ён уваскрэс і ў гэты год.
І я кажу, каб людзі чулі,
Што ў коласе зярняты — кулі.
Адлітыя маёй рукой,
Ачышчаныя ад паловы,
Яны, нібы жывыя словы,
Гатовы самі весці бой.

БУСЛІНЫ ЧОВЕН

I

Бусел прыносіць вясну...

Народная прыкмета

Мой дзед на бярозу узнёс барану
Аднойчы ранкам:
— Бусел заўсёды прыносіць вясну,
Хай яму будзе буслянка!
Хай дзетак выводзіць на радасць ён
Белых, цыбатых,
Колькі захоча —
не цесная ім
Будзе тут хата.
Няхай на світанку сінім заўжды
Клякоча, клякоча.
Памаладзелі у дзеда тады
Добрыя вочы.
Ён на бярозу доўга глядзеў,
Замілавана,
Нібыта бусел на ёй сядзеў
Госцем чаканым.
Вясна затрубіла над родным Дняпром
У звонкія трубы,
Але яшчэ луг ля высокіх стром
Быў голы, як бубен.
Паводка сыходзіла,
Вырашыў дзед

Агледзець свой човен.
Заканапаціўшы дзіркі як след,
Іх потым засмольваў.
Закончыў работу і задыміў
Сваёй самакруткай.
— Ну, вось
яшчэ справу адну я зрабіў,—
Сказаў ён ціхутка.
Спачатку
на поўдзень дзед мой зірнуў,
Прыжмурыўшы вока,
Потым на вёску —
Там клёкат пачуў
Бусліны здалёку.
І да мяне:
— Ну, бяжы сустракаць,
Буслы прыляцелі,
Цяпер неўзабаве будуць спраўляць
Сабе наваселле.
Вясенняе сонца ліло на зямлю
Шчодрыя промні,
Ласку дарыла і цеплыню,
Помню я, помню.
Гурмою вясёлаю ўсе хлапчукі
З хат выбягалі,
Босыя беглі на луг да ракі
І не змаўкалі.
Прасілі цыбатых добрых сяброў,
Каб пакружылі,
Ці каб пяро сваё белае зноў
На дол уранілі.
Прысядуць на лузе буслы адпачыць,
Ды ім не сядзіцца:
Птушкам,
як людзям,
хочацца жыць —

Трэба гняздзіцца.
Трэба былое гняздо адшукаць,
Дзетак выводзіць.
І дзеткам патрэбна сваё будаваць,
З людзьмі жыць у згодзе.

II

Дзе пасяліўся бусел,
ніколі не згарыць хата.

Народная прыкмета

З вякоў у народзе добрая прыкмета:
Пасяліўся бусел —
не крануць у лета
Аніводнай хаты чорныя маланкі,
Ззяць над вёскай будуць
ясныя заранкі.
І віхура-бура стрэхі не сарве —
Добра, калі ў вёсцы бусел жыве.
Сябра мой маленства,
бусел мой цыбаты,
Ты перад вайною помніш сваю хату?
Пасяліўся, дружа, ты у Прыдняпроўі,
На старой бярозе выбраўшы гняздоўе.
Клекатаў уранку, разбудзіўшы сонца,
Якое ўзнімалася з-за высокіх соснаў,
Што раслі над стромамі крутымі Дняпра.
...Бусел ты мой белы — белая зара,
Клічу цябе, клічу — узмахні крылом,
Закружыся, бусел, над маім Дняпром!
Ты не вінаваты,
я не вінаваты,
Што няма буслянкі і згарэла хата.

III

«Хто пахавае бандытаў-партызан, будзе расстраляны...»

З загаду нямецкага каменданта

Пачакай узыходзіць, сонца,
Затрымайся за стромай дняпроўскай,
Пакуль дзед не засмаліць човен —
Тэрміновая справа ў яго.
Нельга, нельга дзеду марудзіць...
Ноч кароткая вельмі улетку,
Не заснеш на кароткі волас:
Ледзь зара на захадзе згасне,
На усходзе — другая ўстае.
Дзед спяшаецца. Нельга марудзіць,
Пахаваць партызана трэба,
Хоць і строгі загад каменданта
І на хаце ягонай вісіць.
А зрываць яго дзед не будзе,
Няхай ворагі ведаюць гэта.
Толькі ўночы ціхусенька з хаты
Ён, не бразнуўшы клямкай, пайшоў.
І ніхто не павінен ведаць,
Што наважыўся ён зрабіць.

. . . .

Дзед дахаты вярнуўся пад ранне,
Сказаў маці:
— Будзі унука,
Хатулі вынось на калёсы,
Трэба хату хутчэй пакідаць.
— Што здарылася, тата, такое? —
Маці ў дзеда ціха спытала.—
Як жа так нечакана выйшла?
— Не да часу чаканне цяпер.
Трэба ў лес падавацца, нявестка,

Пакуль гады у старасты спяць.
Балявалі ўсю ноч. Я тым часам
Іх парушыў суровы загад:
Пахаваў партызана у чоўне
Пад высокай на строме сасной.
Каб не гойсалі гады па вёсцы,
Хай запіску цяпер прачытаюць,
Што замест іх загаду вісіць.

. . . .

Мы пакінулі родную хату
І бусла на сваёй буслянцы,
Што спакойна, без страху спаў,
Жыў са мною у добрай згодзе,
Прачынаўся да сонца усходу
І заўсёды мяне будзіў.
Я даведаўся, што не толькі
Ён на крылах вясну прыносіць,
Ён таксама дзяцей знаходзіць
І на рукі маці дае.
Гэта ж ён нам прынёс сястрычку,
Што яшчэ гаварыць не умее,
Толькі з прысмакам, соладка вельмі,
Яна цмокае язычком.
Пакланіўся дзед нізка хаце,
А пасля падышоў да бярозкі
І буслу, як харошаму другу,
Перад доўгай разлукай сказаў:
— Ну, бывай, мая добрая птушка,
Хату родную я пакідаю,
А табе я прытулак зрабіў.
Дык выводзь сваіх дзетак на радасць
І наступнай вясной прылятай.

. . . .

Нас сустрэў партызанскі лес...

* * *

Прыйду да дняпроўскай стромы,
Гамоніць сасна старая.
Белым busліным чоўнам
Памяць мая выплывае.
Усё да драбніцы помніць,
Што мною было пражыта.
Плыві, мой буслiны човен,
І ты у жыцці не забыты.

ВЕРА

Я веру не губляў у чалавека,
Сябе заўсёды людзям аддаваў.
Я птушкам давяраў, лясам і рэкам,
Я з імі па-сяброўску размаўляў.

Пад ясным сонцам і адкрытым небам,
У клопатах, у працы, барацьбе
Нясу я веру, як акраец хлеба,
Каб людзям верыць —
перш правер сябе.

ПАМЯЦІ АНАТОЛЯ СЕРБАНТОВІЧА

Чаму ты, Толя, не пазвоніш,
Хіба ты тэлефон не помніш,
Хіба дарогу ты забыў?
Пішу табе я ліст адкрыты,
Хай ведаюць усе, які ты
Зямляк, якога я любіў.

Ды і цяпер любоў не згасла,
Вярнуўся толькі я з калгаса,
Дзе госцем ты жаданым быў.
З табой чакаюць зноў сустрэчы,
Якую ты адклаў, дарэчы,
А ты ж адкладваць не любіў.

Скажы, зямляк і друг мой Толя,
Ну што здарылася з табою,
Куды падзеўся ты, скажы?
Давай паедзем ў вёску Ордаць,
Там нам цудоўны вечар зробяць
І рады будуць ад душы.

А раніцой па полю мірным,
Пасля вайны што звалі мінным,
Будзем хадзіць, а з баразны
Уміг з-пад ног жаўрук вясёлы
Узаўецца ў небе пад вясёлку
І будзе славіць дні вясны.

Ты многім на яго падобны,
Ласкавы, шчыры і лагодны,
І песня светлая твая,
Нібы саткана з чыстых росаў,
З мядовых красак сенакосаў
І гаманкога ручая.

Яна ўзляцела ў высі рана
І адбалела, нібы рана...
І мне не верыцца ніяк...
Як атрымалася такое?
Смерць дактары не лечаць, Толя!
І ўсё ж не верыцца ніяк...

ВЯРБОВЫЯ СВІСТКІ

Як толькі на двары
Канчаліся лютыя маразы,
У хаце пачыналі
Адтайваць вокны,
Адразу цёплымі слязамі
Плакалі ледзяшы —
У вербаў пальцы цяплелі,
На іх садзіліся пагрэцца
Маленькія пуховыя коцікі.
А мы, хлапчукі,
Беглі па калючым снезе,
Зразалі галінкі,
Пад паветкай рабілі свісткі...

Рэха вярбовых свісткоў
Адклікаецца праз гады.

* * *

Зацерусіў вясенні дождж,
І бэз мокрымі галінкамі
Ціха стукае ў акно:
Хоча пасядзець у маім пакоі,
Пагутарыць шчыра са мной.
Гэтак шчыра, як самы блізкі чалавек
Са мною заўжды размаўляе.

УСХОДЫ

Мінулася для іх чаканне доўгай ночы,
Усходы рады сонечнаму дню:
Праклюнуліся і адкрылі вочы —
Яны глядзяць
На свет
Упершыню.

* * *

На бярозе — птушыная хата —
буслоўка,
Перапоўненая наваселльцамі,
Якія ўдумалі
Гняздо сваё тут зрабіць.
Ноччу вясновай не спяць буслы,
Гамоняць шпакі з вераб'ямі,
Як на бяседзе госці.
Буслоўка да ранку не спіць —
Наваселле вясной адзначае.
І на сэрцы так хораша мне —
Насцеж вокны да самага ранку!
На бярозе — шчаслівая ноч,
На бярозе — птушыная хата —
буслоўка.

ЛІПЕНЬСКІ ЭЦЮД

Дзе ліўні босымі нагамі
Па лузе скошаным прайшлі,
Стагі высокімі дамамі
Паўсталі цвёрда на зямлі.

* * *

Тоненька, як ранішні прамень,
Празвінела нечакана звень.
Звень! Звень! Звень!
Асколкі, як са шкла.
А можа, на лузе, вітаючы новы дзень,
Празвінела пчала?
Не! Гэта
Дожджык настроіў струны лета.

ВАВЁРКА

Хведару Чэрню

— Тата, дастань мне вавёрку.
Вунь яна, вунь!
Жывая,
сядзіць на самай верхавінцы.
Лезь на елку хутчэй,—
Кажа малы Аляксей бацьку
І павучае:
— Ты толькі лезь асцярожна,
Не скінься,
Трымайся за галінкі.
А вавёрка, рыжая, як лета,
Пераскочыла на другую елку
І глядзіць з даверам хлапчуку ў вочы.
Бацька сам даўно не быў у лесе,
Рады, як хлапчук:
Вырваўся, нарэшце, і вавёрку ўбачыў.

* * *

Вы ведаеце,
Што такое кропля?
Маленькая,
Расяная,
Кропля — не проста расінка
На траве і на лісцях.
Кропля — гэта сонца
І сонца, якое выпіла сонца.
І калі усе яны разам збяруцца
І ападуць на засмяглую зямлю дажджом,
Як памаладзее прырода!
І забурліць жыццё!
Усходы ўзнімуць жоўтыя галоўкі,
Якія ледзь не згарэлі,
І з новаю сілаю пойдуць у рост.
Кропля і сонца — жыцця абнаўленне.

ПОЎДЗЕНЬ ЛЕТА

Лета стала ў стагі дазорцам,
Высушыла краскі,
Якія яшчэ пахнуць мёдам,
Клічуць пчол.
Сонца выспеліла колас, які
Ад загару стаў бронзавы,
Нахіліў галаву цяжкую нізка долу —
Аддае паклон зямлі.
Жаўтаротыя птушаняты спрабуюць
не крылы, а голас.
Поўдзень лета!
Ён такі малады і сталы
І для чалавека.

* * *

Якое вялікае сонца!
Адразу паўшара зямнога яно асвятляе,
Паўшара зямнога яно сагравае,
Праз хмары прабіўшыся, дзень нараджае.
Якое маленькае сонца!
Яно — у маіх вачах,
Яно — у маіх руках,
І, як дзіця, стаміўшыся
Прысела на каласок жыта,
І каласок яго трымае.

* * *

Няспынна з бункера ў кузаў
Льецца залатая лава пшаніцы.
Зірніце — якія горы
Выраслі на таку!
Сонца сушыць зярняты
Ці, наадварот,
Сонца сушыцца на зярнятах,
А ў цэлым —
Залатая гара пшаніцы
Стаіць пірамідай жыцця.

ЗАСУШЛІВЫ ЖНІВЕНЬ

Пякло нясцерпна,
Не спёка — пекла,
Поўдзень высокі
Плавіць аблокі,
Як воск, —
Ну і спёка!

Зямля смягне,
Ліўняў прагне,
Сажалкі сохнуць,
Лісты жоўкнуць:
Дакранешся ледзьве,
Звіняць меддзю,—
Ну і спёка!

Сумуе ваверка:
— Зімой будзе горка
Без грыбоў.
Перапёлка ў жыце
Кліча:
— Жніце, жніце,
Не будзе дажджоў,—
Ну і спёка!
Трымаў моцна
Жнівень паўнамоцтвы
Столькі дзён.

Ды аднойчы
                  ўночы
Расплюшчыў вочы,
Здзівіўся ён:
Чорная хмара
Неба закрыла.
Стукнула,
Грукнула,
Паліліся слёзы
На зямлю з нябёсаў,
З громам упалі,
Зямлю цалавалі:
— Бачце, долы,
                  вось мы
Вярнуліся зноў.
...Непрыкметна ў восень
Жнівень адышоў.

* * *

Кранула атаву першая шэрань,
Сіпата спрабуе голас свой певень,
Не певень, а пеўнік, той самы, якога
На ўлік гаспадыня паставіла строгі —
Восенню лічаць заўжды куранят.

Восень прыкметы свае не хавае:
Пазней узыходзіць зара маладая,
Упаў пажаўцелы ліст на дарогу
Звонка, як медны пятак на падлогу,—
Не за гарамі — чакай — лістапад.

Ціхі і чысты лес, як святліца,
Не заблудзіцца —
наскрозь ён свіціцца,
Нібы прасвечаны зранку рэнтгенам.
На кожнае дрэва развесіў антэны:
У цішыні, асцярожнай і гулкай,
Чуйна ён ловіць крокі і гукі;
А гукаў ўсё меней
у царстве лясным.

Усюды рабіны стаяць, як жароўні,
Трымаючы чырвань-вуголле
ў далонях:
Кастры распалілі да халадоў,

І грэюцца зоры ўначы ля кастроў,
Што зырка палаюць агнём залатым.
Перад багаццем, восень, тваім
Мы,
  людзі,
          заўсёды ў здзіўленні стаім.

* * *

Паўнаводдзе лістапада —
Асенні разліў.
Лес затапляе чырвоная вада лісцяў,
Птушкі, спалохаўшыся патопу,
Пакінулі гнёзды
І панеслі свой сумны крык
У вырай далёкі.
Ім было цяжка
Пакідаць свой, абжыты за лета, дом,
у якім
Яны вывелі дзетак,
Якія праспявалі толькі
Сваю першую песню.
...А яе можна лёгка згубіць
У вялікай дарозе.

АСЕННЯЯ КАЗКА

Лісты, што скінуў лістапад,
Сваю агністасць не згубілі,
А ўсё вакол пазалацілі:
Падобныя на птушанят,
Яны не ўмеючы ляцяць,
Забыўшыся пра асцярогі,
Садзяцца прама на дарогі,
На плечы, галаву, пад ногі —
Ці ж іх за гэта дакараць?..
Лісты — даверлівыя птушкі,
Бездапаможныя зусім,
Іх толькі лістапад загушкаў,
А палятаць ахвота ім.
І вось яны
Ляцяць,
Ляцяць,
Завеяй залатою кружаць.
А зайцы-дзівакі сядзяць
На агародах. І не тужаць.
Адкуль іх столькі, белых зайцаў,
Непалахлівых і ручных,
Прыйшло сюды з мясцін лясных?
Сядзяць — нікога не баяцца,
Хоць ты бяры за вушы іх.
Што гэта? Свята або веча?
Мо выпадковая сустрэча?

Ды не!
Ні тое, ні другое,
Малюнак восеньскі прыроды:
На дрэвах — лісце залатое,
Капусты бель — на агародах.

* * *

...І птушкі ўсе глядзяць з трывогай,
Як дзеці вучацца лятаць:
Перад далёкаю дарогай
Патрэбна
Крылы
Правяраць.

* * *

Адзінота цяжкая і тужлівая,
Як уночы крык жураваў,
адлятаючых у вырай.
Хата здаецца пустая,
У такія хвіліны
Месца сабе не знаходжу.
Хочацца, дужа хочацца
З кім-небудзь пагутарыць.
І толькі адзін будзільнік,
Здаецца, пагаджаецца са мной.
— Цік-так. Цік-так.
Ці так? Ці так?
А за акном
Жоўтую,
як на клёне лісты,
мелодыю верасня
Вецер на клавішах лесу іграе.

* * *

Не сумуй, шпакоўня!
Ненадоўга
Цябе гаспадар пакінуў
І на цёплы поўдзень паляцеў.

З клёна ліст,
Самотны і азяблы,
Закружыўся, потым асцярожна,
Нібы шпак перад дарогай дальняй,
На шпакоўню
Адпачыць прысеў.

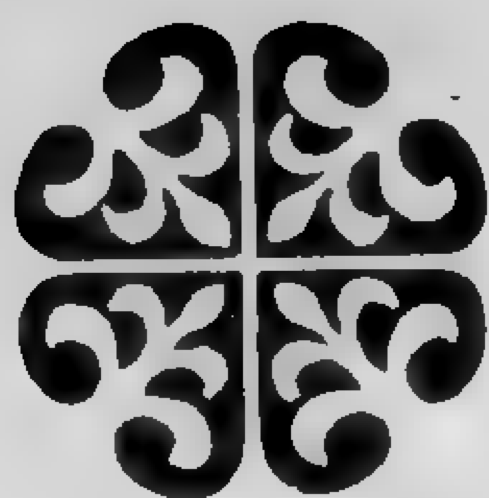
БЫЛА ДЗЯЎЧЫНКАЙ...

Спярша дзяўчынка, а пасля — дзяўчына.
І вось ты — маці. На руках — дачка.
Была рабінкай, а пасля — рабінай,
Бы колер ягад, чырвань на шчаках.
Зырчэюць ярка ягады зімой.
Як за акном яны запунсавелі!
(Любуйцеся не толькі іх красой,
Іх смак не той — яны пасаладзелі).

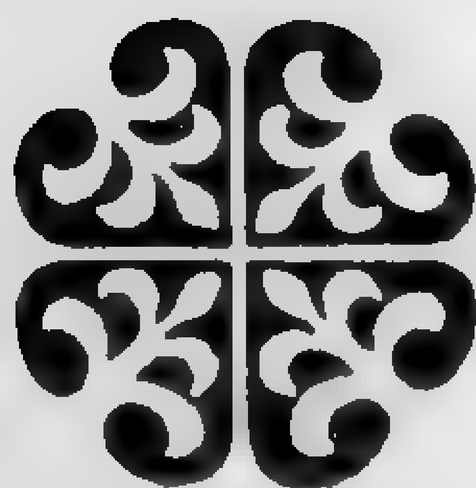
Цяпер ты не рабінка. А рабіна.
Цяпер ты — маці. На руках — дачка.
І што б ты ні казала, ні рабіла —
Вісіць на гронцы спелай ягадка.
Ты даражы чырвонай гэтай гронкай,
Каб толькі вецер гронку не абтрос.
Яна не стане і зімою горкай,
А саладзейшай зробіцца ў мароз.

АБНАЎЛЕННЕ

Люблю ў прыродзе абнаўленне.
Пасля зімы яно — здзіўленне:
Галінкі, што былі сухімі
І аднастайнымі такімі
На дрэвах,
Ранкам нечакана
Зазелянелі без падману —
Забушаваў у жылах сок.
Гары, зялёны аганёк,
Бяжы, імклівы ручаёк,
Расціце, дружныя усходы,
Цягніцеся да вышыні!
На фоне маладой прыроды
Стаяць маўкліва толькі пні.

2

* * *

Кожны з нас прыпасае Радзімы куток,
Каб да старасці чэрпаць адтуль успаміны.

Пімен Панчанка

Ёсць у кожнага з нас
незабыўны маленства куток,
Як у птушак, дзе вывелі дзетак, гняздоўе.
Борам стаў стогалосым
за вёскай маленькі лясок —
Для мяне ён адзіны на свеце
ў маім Прыдняпроўі.
Дзе б ні быў я далёка,
куды б мяне лёс ні занёс,
Хату матчыну помню —
заўсёды стаіць прад вачыма.
Чую клёкат бусліны,
пад акном — ціхі шэпат бяроз,
Ты такой прада мной паўстаеш,
дарагая Радзіма.
Нізкім стаў мне даўно,
што здаваўся высокім, парог,
Ды і хата, як маці мая, за гады пастарэла.
На кляновым стале,
на бялюткім абрусе, пірог,
Нібы сонца ляжыць,—
ад яго на зямлі пасвятлела.
Сонца ў лісцях бяроз,
на мурожнай у росах траве,
Жаўруковаю песняй злятае на колас жытнёвы,
А ў матуліным сэрцы найвялікшае сонца жыве,
Найвялікшае сонца — мая беларуская мова.

Слова маці! Цябе перадам я сынам.
Ты — мой скарб дарагі,
найсвятлейшая спадчына.
За цябе, калі трэба, жыццё я аддам,
Толькі песня не моўкнула б матчына.
А пакуль я жыву,
незабыўны маленства куток
Мяне вабіць туды,
ён заўсёды стаіць прад вачыма...
Борам стаў стогалосым
за вёскай маленькі лясок.
Ён у кожнага свой,
ды адна для усіх нас — Радзіма.

МІНСКАЯ ШАША

Ад Мінска, як страла, прамая,
Адкрытая, нібы душа,
Маскве насустрач вылятае
Усюды роўная шаша.
Наўзбоч — пад шыферам пасёлкі,
Жыты зялёныя — сцяной.
Пасля дажджу вісяць вясёлкі —
Між небам сувязь і зямлёй.
Яна надзейная — зірніце! —
Здаецца, век не раз'яднаць,
Як помнікі, што на граніце
У засені бяроз стаяць.
Гараць у золаце імёны,
І мы, нашчадкі славы іх,
Прыносім нізкія паклоны
Ад нас,
        жывых.

ПЕСНЯ АБ БРЭСЦЕ

Ты дораг нам да сонечнай расінкі,
Люблю тваю бязвоблачную сінь.
Над Бугам горад — як салдат Расіі
І Беларусі роднай мужны сын.

Калі мой край ахоплен быў пажарам,
Калі кружылі ў небе груганы —
Чужынцаў тут сустрэлі грозна ўдарам
Радзімы любай верныя сыны.

— Да кулі біцца, да апошняй кулі!
Прашыты сцены крэпасці свінцом.
— Мы не здадзімся! — сэрцы прысягнулі—
Пад смертаносным выстаім агнём.

Ніхто з байцоў прысягу не парушыў,
Кіпеў над Бугам дні і ночы бой.
Каб расцвіталі ў мірным Брэсце ружы,
Салдат Радзіму засланіў сабой.

* * *

Для мяне няма вышэй прызвання
За адно высокае —
Салдат!
Я — Радзімы сын, я ёй аддаiы,
Выканаць гатоў любы загад.
І Радзіма, як матуля, верыць,
Я не здраджу ёй, не падвяду,
Калі трэба, буду вёрсты мерань,
Трэба ў бой — без слоў у бой пайду;
Засланю яе грудзьмі і сэрцам,
Толькі ты зайграй трывогу, горн!
На твой кліч адразу адклікнецца
І лясны далёкі гарнізон,
Дзе губляюць
лісце долу клёны,
Дзе на плечы
ўпершыню мае
Леглі два салдацкія пагоны,
Як далоні цёплыя твае,
Дарагая, любая Радзіма.

ПРЫСЯГА

Сцяг гвардзейскі,
Прастрэлены кулямі
У суровых смяротных баях,
Перад строем цябе цалую,
Азарыў ты,
як сонца,
мне шлях.
Прысягаю бацькоўскаю клятваю
Я, Радзіма, твой воін і сын:
Над маёй прыдняпроўскаю хатаю
Не захмарыцца неба сінь.
Не парушу
Ніколі прысягі я,
Калі трэба,
Пайду у бой.
Бо шуміць
Гучнай славай, адвагаю
Магілёўскі шоўк нада мной.
Палымнее,
Пад ветрам калышацца
Наш гвардзейскі
Праслаўлены сцяг,
Перад ім,
Алым шоўкам вышытым,
Паў
Рэйхстаг.

НОЧ НА ПАЛІГОНЕ

Аўтаматнай чаргою
Уночы
Безупынку конікі стракочуць
У траве,
На нашым палігоне,
Дзе павісла
Круглым дыскам
Поўня.

СНЫ

Горнам павіс маладзік над сасной:
— Ад-
    бой!
        Ад-
            бой!
На палігоне — траве лугавой —
Адбой.
Зенітцы, што біла наводкай прамой,—
Адбой,
Вучобе, напружанай і баявой,—
Адбой.
Спяць
Бязвусыя,
Сняць
Косы русыя.
Стаяць у строгім маўчанні гарматы
Каля палатак.
Дыміцца ў пене Млечны Шлях,
Які сырадоем прапах.
Неба-мішэнь. Зарападам прашыта,
Як сіта,
А сны салдацкія,
                                а сны салодкія,
Такія кароткія!

ПАСЛЯ АДБОЮ

Акно расчынена. І бэз —
Статута парушальнік —
У казарму ціхенька залез,
І не заснуць да рання.

Прычым адбой у час такі,
Калі вясна на ўзлессі,
І шлюць дзяўчаты з-за ракі
Да нас
ў разведку песні!

ЗАТРЫМАЎСЯ ЛЯ ВЕСНІЧАК

Затрымаўся ля веснічак
На хвіліну.
А на вішні плашч-накідкі
Май накінуў.

Я стаю, зачараваны,
І ні з месца.
Як з дзяўчынаю каханай
Мне сустрэцца?

Тры гады не сустракаўся,
О, даўно як!
І пастукаў асцярожна
У акно я.

Адчыніла, паглядзела,
Не пазнала,
Але сэрцам зразумела,
Запытала:

— Гэта ж ты, чаму ж у хату
Не заходзіш,
У дзвярах, магчыма, клямкі
Не знаходзіш?

І адказу не чакала,
Сама выйшла.
...Эх, знаёмыя сцяжынкі,
Ў цвеце вішні!

ПЕСНЯ

Зямлю коні капытамі,
Ой, як білі,—
У садочку вечарамі
Мы любілі.

Восень барвай запылала,
Ой, ды спелай,—
Ты пры ўсіх пацалавала,
Стала смелай.

Губы — полымнае сонца,—
Ой, ды губы,
Няхай ведаюць у вёсцы,
Хто твой любы.

І не трэба мне прызнанняў,
Ой, не трэба,
Будзе зноў у нас спатканне
Каля вербаў.

ХЛОПЕЦ З НАШАГА СЯЛА

Ой, мяцеліца мяла,
Белая кружылася.
І бярозка зацвіла —
Вішняю зрабілася.
Як паверыць, як паверыць?
Вішняю зрабілася!

На бярозе — белы цвет.
Раніца марозная.
Паглядзіце, вунь сусед
Стаіць пад бярозаю.
Паглядзіце, вунь сусед
Дзівіцца бярозаю.

На гулянцы быў салдат,
Танцаваў з дзяўчатамі.
А мяне правёў дахаты,
Хіба вінавата я?
Ці ж я вінавата,
Што люблю салдата?

Толькі хутка развітанне,
Едзе ў армію салдат.
Што рабіць з такім каханнем?
Хоць ідзі ў ваенкамат!
Што рабіць з такім каханнем?
Хоць ідзі ў ваенкамат!

ПОБАЧ ТЫ СА МНОЙ

Я пакіну куток гэты ціхі лясны
І прыеду сюды пасля службы вясной,
Дай на памяць свае ты вячэрнія сны —
І ты будзеш са мной,
Побач будзеш са мной.
Як не хочацца мне гэты край пакідаць,
Гэта зорнае неба над галавой,
Буду я сумаваць, без цябе сумаваць,—
І ты будзеш са мной,
Побач будзеш са мной.
Прыляцяць, нібы ластаўкі, толькі лісты,
Як сустрэчы вячэрняй парой за ракой.
Не сумуй толькі ты, не сумуй толькі ты,
І ты будзеш са мной,
Побач будзеш са мной.

* * *

Не ведаю,
            хто разбудзіў мяне...
Сонца сядзіць на высокай сасне,
Бусел клякоча на буслоўцы,
Цёплым дожджыкам звініць сырадой у даёнцы.
Няўжо гэта горн разбудзіў мяне?..

* * *

Над нівай прашумела навальніца
І гулкі гром раскатваўся ўгары.
А сувязістам нельга супыніцца,
І ў дождж цягнуць ім доўгія шнуры.

Шыпяць ад пены лужыны, і волка
Зіхцяць у росах травы і жыты...
І над ракой схілілася вясёлка
Напіцца
З пехацінцамі
Вады.

* * *

У капцёрку здадзены бушлаты
І вушанкі-шапкі. Перайшлі
Зноў на форму летнюю салдаты,
Носяць зноў пілоткі, шынялі.
І стаяць, як на паверцы, клёны,
Нібы не цывільныя зусім:
Красавік зялёныя пагоны
Прышпіліў ім,
Нібы радавым.

* * *

У цішыні
Чую не толькі
Будзільніка цікание,
Чую стукі сэрца
Невядомага чалавека,
Якому таксама не спіцца.

У ЗАПАСЕ

Быў салдатам, валодаў
Я зброяй умела,
Маю песню ў паходах
Рота дружная
Пела.

І чаканіў я крок
З поўнай выкладкай
Спраўна,
І гвардзейскі значок
Заслужыў я па праву.

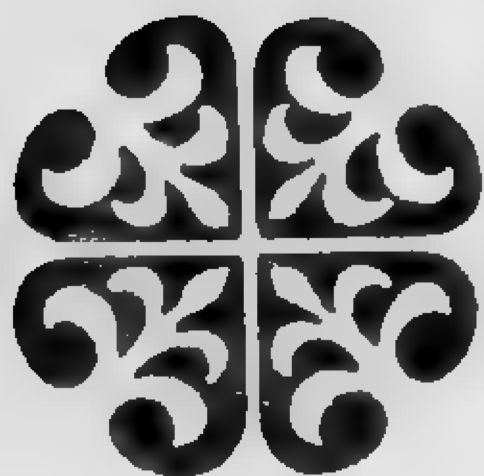
Тэрмін службы мінуў,
З ротай я развітаўся,
Старшыне казырнуў:
— Бачыш,
Я — у запасе!

Толькі радасць маю
Старшына так адобрыў:
— У гвардзейскім страю
Ты салдатам
Быў добрым.

Куды хочаш ідзі,
Ці працуй, ці вучыся,
Ды ў запасе —
Глядзі —
Запасным не лічыся.

3

* * *

Гай-да, гай, отрада,
Жить да помереть,
Только песню надо
Легким горлом спеть.

В. Саянаў

Мне такую песню трэба праспяваць,
Каб яе у лесе сталі паўтараць
Салаўі, сініцы, звонкія дразды,
Каму ранак сніцца чысты, малады.
Каб яе вятрыска падхапіў, панёс
Да бялянак блізкіх, сонечных бяроз,
Да лугоў зарэчных, да майго Дняпра,
Дзе ваду залоціць ясная зара,
Дзе гараць Купалля зыркія кастры,
Дзе мая Купава выйшла з-за гары,
Каб шапталі губы над Дняпром-ракой:
«Дарагі мой, любы, хораша з табой!..»

МАЙ-РАЗМАЙ

Мой харошы, мой цудоўны май-размай,
Расшумеўся, разгуляўся зелен-гай!
Расшумеўся — абудзіўся на зары:
Шапкі зімнія паскідвалі бары.
Няхай шапка на дол падае-ляціць,
Весялосць — ніхто на месцы не ўстаіць:
Шырай круг, шырай круг,—
Краскі-першацветы ўкрылі луг,
Рэчка паўнаводная выйшла з берагоў...
Не шкадуе сонца шчодрых прамянёў...
Свяці, маё сонца,
Свяці-палай,
Па ўсёй старонцы
Май-размай!
Прыгажосць буяе на зямлі,
Сцяг зялёны ўсходы дружна узнялі,
Цягнуцца да сонца песні жаўрукоў,
Бялянцы-бярозцы косы май заплёў.
І пайшла красуня ў карагод —
Гэткую красу я сню штогод,
Калі абуджаецца
Зелен-гай,
Калі пачынаецца
Звонкі грай,
Калі ідзе раніцай
Май-размай.

ПА НАРОДНЫХ МАТЫВАХ

* * *

Вясною пявала ў зялёнай дуброве
Птушка-пявуння,
Птушка-пявуння песні дарыла
Сонцу і людзям.
А летам заціхнула птушачка раптам,
Пець перастала,
Хоць і не ўсе свае песні ў дуброве
Пераспявала.
Не дакарайце птушку за гэта,
Добрыя людзі,
Цесна ў гняздзе — нарадзіліся дзеткі,
Скончана песня.
Не спіцца пявунні ні днём, ані ночкай,—
Я разумею,
Хочацца песню ёй зноў заспяваці,
Ды вельмі ўжо позна:
Птушка спявае (ведаю добра)
Да вываду дзетак.

* * *

Ветра ў полі не гукай —
Не адклікнецца,
Долю ў лесе не шукай —
Не знойдзеш.
Лепш у сэрца запытай,
Каго любіць,
Шчасце ходзіць за табой
Непрыкметна,
Агляніся і пакліч —
Яно прыйдзе:
Па табе хлапец адзін
Сохне-вяне.

* * *

Разляцеліся птушаняткі
Па белым свеце,
У цёплым гняздзечку не захацелі
Зіму зімаваці.
Пустуе гняздзечка — родная хатка,
Іх першая песня,
Якую яны праспяваць не паспелі,
Яшчэ не паспелі,
А паляцелі у вырай далёкі,
Да сіняга мора.
Расціла, як птушка, і я сваіх дзетак,
Ночы не спала,
Цяпер вось чакаю, калі яны зноўку
Дамоў завітаюць,
Гляджу на дарогу, ці заклубіцца
Пыл на дарозе...

* * *

У цёмным лесе сонца не свеціць,
У цёмным лесе заблудзіць магу,
У цёмным лесе — горкая доля,
Ой, не хадзі ты, у лес, мая доня.
Хадзі ты, доня, у гай зялёны,
Спяваюць птушкі — і гай вясёлы.
Паслухай, доня, сваю матулю,
Там шэра зязюля табе накукуе
Светлую долю, доўгія годы,
Толькі хадзі ты у гай заўсёды.

* * *

Пытала жніца — краса-дзявіца —
У спелага жыта:
— Скажы мне, жыта, густое жыта,
Што мне рабіці?
Што мне рабіці — прыйшла губіці
Красу тваю, жыта.
Вось твой браточак — востры сярпочак,
Сэрца са сталі.
Востры сярпочак любіць снапочак,
Кладзе ў радочак.
Я буду жаці, ён будзе спаці,
Нібы дзіцятка.

* * *

Ляжыць нялюбы на белай ручцы...

З песні

Ах, навошта, навошта — не знаю.
Ах, навошта, навошта — гадаю:
Нялюбага
Прыгалубіла,
На белую ручку паклала?
Што стала — не знаю — са мною,
Навошта зрабіла такое?
Цвіла, як каліна,
Прыгожай дзяўчынай,
Ды жонкаю стала.
І не спіцца, не спіцца мне ўночы,
Сэрца шчасця вялікага хоча,
Прастору і волі,
І светлае долі,
Якую у лузе шукала.
«Клянова бочка,
Дубова донца,
Ах, скажы ты мне, сэрца!..»

* * *

Траўка ў лузе зеляненькая,
Я гуляю маладзенькая.
Пакуль сонца росы выпіла,
Я расою твар свой вымыла —
І цяпер трава не росіцца,
Сама песня з сэрца просіцца,
І на волю вырываецца
Песня чыстая, як раніца.
Той, хто любіць, здагадаецца,
Чаму радасна спяваецца:
«На гары вярба,
Пад вярбой вада,
Там хадзіла, там гуляла
Дзеўка малада...»

* * *

Па лесе, па верасе
Я хадзіла ў верасні,
Сіні верас — не трава,
Я цяпер паверыла.
Сіні верас — не трава,
Ходзіць кругам галава,
Нават верасам прапахла
Над зямлёю сінява.
Мне ўсё яшчэ верыцца,
Што каханне вернецца,—
Не адна буду хадзіць
Па лесе, па верасе.

* * *

Падавала любаму галасок.

З песні

Вецер, вятрыска, скажы, вецярок,
Хто падае мне свой галасок?
Чыстай крыніцай пад горкай бруіць,
А ў лузе ён жаўранка песняй звініць?
Чую яго я, чую, лаўлю,
Запаў мне у сэрца — вельмі люблю.
Толькі пачую, адразу іду,
Веру: у лесе яго я знайду.
...Ходзіць Ганулля цераз лясок —
Падае каханаму галасок.

ДЗВЕ БЯРОЗКІ

Дзве бярозкі, дзве красуні
Нахілілі голле
Над крыніцай, што бруіцца
Пад гарой у полі.
— Скажы, скажы, матулечка,
Праўды не баюся,
Чаму я пад буйным ветрам
Дадолу хілюся?
— Яшчэ гнуткі стан твой, дзетка,
Яшчэ маладая,
Таму лёгка цябе вецер
Долу нагінае.
— У крыніцу, у вадзіцу
Доўга я глядзела,
А чаму я, матулечка,
Ды не стала белай?
— Ты без белі прыгожанька,
Свет здзіўляеш цэлы,
Маладая бярозанька
Не бывае белай.

ЗІМОВАЯ КАЗКА

Пад акном каля старых высокіх ліп
У валёнках Мароз ходзіць —
скрып ды скрып,
Апрануў кажух багаты, з-пад іголачкі,
Ні хацінкі ён не мае, ані жоначкі.
Ходзіць полем, ходзіць лесам і па вуліцы,
То пад дахам, то пад стогам ён прытуліцца,
Пасядзець, заснуць пад стогам
не асмеліцца —
Замяце яшчэ вясёлая Мяцеліца.
Угаворваў:
«Будзь мне жонкай»,—
ды адмовіла:
«Гэта справа для мяне не вельмі новая».
І, гуллівая, адразу рассмяялася,
Рассмяялася ды разгулялася,
З Ветрам буйным перад ім пацалавалася.
І прытупнула абцасікамі,
У пералесачак пабегла часценькі.
Узлаваўся Мароз — стары дзед:
— Не на ёй адной сышоўся клінам свет,
Пайду ў вёску, знайду хату удавы,
Як-ніяк, а я дзядок яшчэ жывы,
Магу дровы секчы і ваду насіць,
Магу плуг трымаць і траву касіць.
Што ні скажа яна, буду ўсё рабіць.

А у той удавы хата-звон, хата-звон,
А той удаве не патрэбен ён.
А у той удавы тры дачкі, тры зяці
І унукі ёсць ёй для радасці.
Раззлаваўся Мароз не на жартачкі,
Паказаць рашыў, чаго варты ён.
Стукнуў кіем, рукавом махнуў
І навокала сябе зірнуў,
Думаў, што на вуліцы ні душы,
Толькі на калодзежах ледзяшы.
Толькі памыліўся ён, стары дзед,
Дзе такое бачыў ён дзіва, дзе?
Гарманіст гармоніка расцягнуў мяхі,
І, здаецца, сталі цёплымі снягі:
З грудзей частушкі
Ляцяць, як птушкі,
У дзяўчат шчокі,
Як ружы,—
Ні па чым мароз ім,
Ні па чым сцюжы,—
На марозе люба,
Калі побач любы.
Хадзі, Мароз, скрыпі, Мароз,
Глядзі, сябе не замарозь!

ВЕРБНІЦА

Дзе вада, там і вярба,
Дзе вярба, там і вада:
Верыце — не верыце,
А прыкмета верная,
Мудрая, народная,
Самім жыццём народжана.
Сонца павярнулася,
І зямля прыгрэлася,
Вярба прыглянулася
І памаладзела ўся.
Мароз цяплом зменіцца,
У нядзелю — вербніца,
У гарлачах — вада,
Дзе вада, там і вярба.
Распукнецца да нядзелі,
Разгуляецца на целе:
— Вярба б'е —
Не я б'ю,
Аднаго цябе
Люблю,—
Пры сустрэчы хлопца дзеўка
Б'е, жартуючы прыпеўкай.
Жонка мужа б'е вярбой:
— Прачынайся, любы мой,
Вясна крадзе вочы,
А ты спаць ахвочы!

Як толькі сустрэнуцца —
Весяліцца вербніца,
Аж не верыцца,— ўсур'ёз,
Пры сустрэчах б'юць да слёз,
Б'юць нявесткі, жаніхі,
Ходзяць з вербай бабкі,
Выганяюць прэч грахі
Без аглядкі.
Калі ж яны водзяцца —
Пацярпець даводзіцца,
Хай вярба прымірвае,
Ды уціхамірвае!
Нібы жонка верная,
Весяліцца вербніца.

ВЯСКОВЫ КВАС

От, бярозавік які!
От, бярозавік!
Пасля зімніх халадоў
І марозікаў —
Вып'еш кварту — зваліць з ног
І цвярозага.
Як жывы,
У дзяжы
Грэецца на печы,
Нібы стары дзед бурчыць,
Толькі б збегчы!
Ды ніяк не ўцячы,
Ды ніяк не злезці,
І на клёпкі дзяжу
Ён гатоў разнесці.
Столькі моцы, а імпэт
На ўсю хату.
Хадзі ў госці, сусед,
Наллю кварту.
Выпі, калі ласка,
Майго квасу.
Ці ж няпраўда, скажы!
Квас вясковы ад душы —
Хмельны-хмельны,
Самы хлебны,
На бярозавіку.
Прыедзь у вёску маю!

* * *

Лясы Беларусі — баяны зялёныя —
На світанку расцягнулі мяхі.
І зайграла сонца
На хвалях крыштальных Нёмана,
Елкі стаяць, як дзяўчаты,
Клёны, нібы жаніхі.
І палілася песня,
якую хвалі панеслі,
Як мыла адна дзяўчына
чысцютка ў вадзе ручнікі

* * *

Ці то неба на поле ўпала
І сінечай яго заслала.
Ці то з небам злілося поле —
Столькі сіні не бачыў ніколі.
Вецер гоніць сінія хвалі
У бясконцыя сінія далі.
На траве расінкі
Падсінены сінькай.
Хадзем, сыне,
У ранак сіні!
Лён цвіце,
Сын расце.

ЗАПЕЎКА

Мы дзяўчат называлі дзеўкамі,
А яны кпілі з нас прыпеўкамі
Жартоўнымі,
Сур'ёзнымі
І да крыўды
Слёзнымі.
Толькі мы не плакалі,
Хадзілі задавакамі,
Паглядзіце: вось мы!
Замуж вас не возьмем,
Пойдзем ў вёску Дзіўнава,
Там дзяўчаты дзіўныя.
А яшчэ ў Патапаве
Прыгажунь пасватаем!
А дзяўчаты не, не сумавалі,
Нам услед запеўкі пасылалі:
«Ах ты, Жэня, Жэнечка,
Ты чаму не жэнішся?
Як дадому вернешся,
З намі не сустрэнешся.
А калі сустрэнемся,
Ад цябе адвернемся».
Толькі іх прароцтва не збылося:
Праз гады «Дзень добры» кажа Зося.
І Галіны чую голас звонкі:
«Ты прыходзь у госці, Жэня, з жонкай».

І Ганул запрашае ў хату:
«Паглядзі, Яўген, мае блізняты
Выраслі, якія сталі дзеўкі,
І паслухай, як пяюць запеўкі:
«Ах ты, Жэня, Жэнечка,
Ты чаму не жэнішся?»
Хто той Жэня, я яго не знаю,
Хто той Жэня, жонка не пытае.

ВЫЙШЛА РЭЧКА З БЕРАГОЎ

Лёд крануўся, лёд пайшоў,
Выйшла рэчка з берагоў,
Стала крыгаходнаю.
Стала паўнаводнаю.
— Дарагі, дарагі,
Дзе ж у рэчкі берагі?
— А у рэчкі берагі,
Дзе канчаюцца лугі.
А лугі — да агароду,
Праз які заўжды па воду
Ходзіш ранюсенька,
Мілая Ганусенька.
— Выйшла рэчка з берагоў,
Як яе ты перайшоў?
— А я лодку зрабіў,
Да цябе прыплыў:
Калі ёсць ў каханні згода,
Дык вада не перашкода.
— Ах, бяда мая, бяда,
Пад акно прыйшла вада.

ШТО СКАЗАЦЬ МНЕ Ў АДКАЗ?

Ён мяне
Праводзіў толькі раз,
А размовы,
Ой, пайшлі пра нас:
Адны кажуць,
Хлопца я адбіла
У Ганусі,
Што яго любіла.
А кіўком
Другія пра яго:
— Ён не хлопец,
А гары-агонь,
Ускружыць
Умее галаву,
Ой, патопча
Ў садзе ён траву...
Што сказаць
На гэта мне ў адказ? —
Адкажы сама ты
За абоіх нас.

* * *

Какая ель, какая ель...

Частушка

Ты сказала: «Ах, какая ель!..»
Гэта проста дзіва
За трыдзевяць зямель.
А такое дзіва тут расце,
І зімой, і летам дзіва цвіце,
І зімой, і летам, і ўсё адным цветам,
Пабудзь, калі ласка, ты у дзіве гэтым:
Зялёным,
Калючым,
Грыбным,
Пявучым!
У ельніку гушчастым
Са мной пашастай.
Паглядзі: баравікі,
Нібы хлопцы-жаніхі,
Сядзяць, асцярожныя,
Пад елкаю кожнаю,
Даставай свой ножык,
Бяры іх у кошык!
А пасля хоць крышку
Паглядзі на шышкі:
Пахнуць сонцам, смолкамі,
Колюцца іголкамі.

* * *

Хачу сцежкай ісці,
— Пойдзем лепш дарогай.
Хачу ласкавым быць,
— Будзь найлепей строгім.
Хачу полем ісці,
— Пойдзем лепей лугам.
Толькі мілай назаву,
— Называй лепш другам.

* * *

Прыйшоў Пятрок —
апаў лісток.

Народная прыказка

Упаў з бярозкі адзін лісток,
А людзі кажуць: сарваў Пятрок.
Калі б ён толькі сарваў адзін,
То не было б для размовы прычын.
А ён бярозкі ўсе абышоў,
Нарваў бярэма такіх лістоў.
Цяжкую ношу ён ледзь узняў,
І па дарозе скарб пагубляў:
Дзе ён праходзіў — сляды, сляды,
Лісты, лісты...
І што ты толькі, Пятрок, нарабіў,
Калі па дуброве зранку хадзіў?
Ах ты, віноўнік, глянь-падзівіся:
З вёскі мужчыны ўсе падаліся
Па венікі духмяныя,
Бярозавыя, новыя,
Каб і зімою пахнула
У лазнях дуброваю,
Што шуміць і поначы
Маладым бярэзнікам,
І каб цела помніла
Лазню
Да новых венікаў.

* * *

У суседа —
бяседа,
П'юць мядок-саладок.
Ах, не ведаюць пчолкі,
Што мне горкі
Мядок.
Хоць збіралі на красках
Яго
Лугавых,
Дзе хадзілі з Настассяй
Мы да ранку ўдваіх.
А на травах мурожных
Гарэла раса,
Мёдам пахнулі губы
І тугая каса.
Нас зара цалавала
Пад спеў ручая.
Мне Настасся казала:
«Я навекі твая...»
Ах, навошта, навошта
Гаварыла тады?
Я шукаю, ды тыя
Не знаходжу сляды.
Больш не будзем мы бегаць
На луг угрунём,
Пахнуць краскі на лузе

Для мяне
Палыном.
Можа, выдумаў гэта
Усё я знарок?
— Я пайду, мама, ў госці...
— Не трэба, сынок.
...У суседа — бяседа,
П'юць сваты
Саладок.

* * *

...І хоць не лыжнік я з вялікім стажам,
Табе кажу:
давай на лыжы станем,
Абудзім лес ад белай цішыні.
Яго абудзім непаўторным рэхам,
Яго напоўнім маладосці смехам,
І не заблудзім мы з табой ані.
Ды дзе блудзіць!
Ён да драбніц знаёмы!
І скінуць сосны шапкі, як шаломы,
Паклоняцца і пабягуць услед.
Але ніяк за намі ім не ўгнацца,
Прыстануць, будуць між сабой шаптацца,
Што я яшчэ зусім не дамасед.

* * *

Зерне і слова —
Золата заўсёды,
У зямлі і ў сэрцы
Прарастуць усходы,

Будзе колас важкім
І заўсёды чыстым,—
Так жывое слова
Становіцца жытам.

Калі ў ім не будзе
Ніякай паловы,
У вяках не згіне
Ні зерне, ні слова.

ЗМЕСТ

I

II

На белорусском языке

Евгений Михайлович Крупенько
Аистовый челн

Рэдактар В. Б. Спрынчан. Мастак А. Д. Частноў. Мастацкі рэдактар М. Р. Казлоў. Тэхнічны рэдактар Л. М. Шлапо. Карэктар Л. М. Вайцяшэня.

АТ 04095. Здадзена ў набор 29/I 1975 г. Падп. да друку 14/V 1975 г. Тыраж 5000 экз. Фармат 70×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Ум. друк. арк. 4,09. Ул.-выд. арк. 2,7. Зак. 84. Цана 27 кап.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Мінск, Савецкая, 19.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск, Ленінскі праспект, 79.

Крупенька Я.

К 84 Буслiны човен. Лiрыка. Мн., «Маст. лiт.», 1975.

112 с. з iл.

У новым зборнiку Яўгена Крупенькi «Буслiны човен» сабраны вершы, у якiх аўтар шчыра i ўсхвалявана славiць Радзiму, гераiзм савецкiх людзей. З цеплынёй гаворыць аўтар аб роднай прыродзе, з добрым гумарам — аб народных традыцыях i звычках, са светлым смуткам — аб каханнi.

К $\frac{70403\text{-}119}{М\ 302(05)\text{-}75}$ 51-75 **Бел. 2**

27 к.